

Класификация на туберкулозата

Доц. Асен Златев,¹ г-р Атанас Златев²

¹ УМБАЛ „Александровска“, София

² СБАЛБ „Св. София“, София

Голямото многообразие на клиничните, рентгенологичните, имунологичните и патоморфологичните прояви на туберкулозното заболяване е създавало сериозни трудности пред клиницисти и патоморфолози в разработването на класификация на туберкулозата. Принципите на нейното създаване са били различни в различните етапи от развитието на клиниката, патологоанатомията, имунобиологията и са зависили освен това и от философския мироглед в науката на отделните етапи.

В началния, така наречен емпиричен период на медицината, класификацията на туберкулозата е имала примитивен характер. Тогава са различавали остра или хронична, скрита или изразена, благоприятно или злокачествено протичаща туберкулоза.

С развитието на патологоанатомията А. И. Абрикосов, 1923; Bard 1901; Aschoff, 1922 г. и др. разработват клинично-анатомична класификация, различавайки ексудативни или продуктивни тъканни форми на туберкулозата в белите дробове и др. органи.

Успехите на имунобиологията и развитието на учението за алергиите е позволило на Ranke (1916) да даде развитието на туберкулозата в 3 стадия: първичен комплекс, генерализация на процеса и изолирани поражения на отделните органи, преди всичко белите дробове.

Aschoff (1922) разделя туберкулозата на първична и реинфекционна.

Абрикосов (1925) описва заболяването в 2 основни форми – първична и вторична туберкулоза.

Неутан (1974), съгласно нова система в статистиката на туберкулозата във ФРГ, различава първична, следпървична туберкулоза и плеврит.

Въз основа на натрупания опит през 1973 г. на VIII Всесъюзен фтизиатричен конгрес е приета класификация, основаваща се на клиничните форми на туберкулозата на белите дробове и другите органи. Тази класификация има редица предимства, защото взема предвид формата,

фазата на развитие, локализацията на процеса и бацилоотделянето. С настъпилите съществени промени в клиничната картина, диагностиката и лечението на туберкулозата, обусловени от имуносупресията, бактериалната резистентност, патоморфозата и др. фактори, се налагат и някои корекции в използваната и досега у нас клинична класификация от 1973 г.

Основни принципи на класификацията според нашия опит в Специализираната болница за активно лечение на белодробна туберкулоза (СБАЛБТ, София) са свързани със следните изисквания:

- Наличие на контакт – епидемиологични данни.

- Етиологична диагноза чрез бактериологично и хистологично изследване.

- Обстойна клинична и рентгенова характеристика.

- Наличие на резистентност и чувствителност на изолираните бактериални щамове.

- Посочване на базата на развитие на процеса (значение има и за сроковете на диспансерно водене).

- Разграничението – първична и следпървична туберкулоза, има своята етиопатогенетична обосновка и приемане на определен лечебен план.

- Точното посочване на локализацията на туберкулозния процес ще определи и методите на изследване и лечение.

При критичен анализ на досега използваната у нас класификация могат да бъдат посочени недостатъци и ненужни усложнения:

- Разграничението между първични и вторични форми на белодробната туберкулоза не винаги може да бъде определено (туберкулоза на горните дихателни пътища, туберкулоза на плеврата).

- Неясно съдържание има и т. нар. кавернозна туберкулоза.

- Цирозата на белия дроб – активна форма ли е и различава ли се от завършен фиброзно-продуктивен процес?

■ Туберкулозната интоксикация не съществува само при деца и юноши, а и при възрастни и бива остра и хронична.

■ Определянето на засегнатите белодробни полета зависи от методите на изследване.

■ При доказано бацилоотделяне е необходимо посочване на резистентността на бактериите.

Въз основа на нашия опит предлагаме корекция в широко използваната досега класификация на белодробната туберкулоза от 1973 година.

А. Клинични форми

I. Туберкулозна интоксикация при деца и възрастни (ранна и хронична)

II. Туберкулоза на дихателната система

Клинични форми на първичната белодробна туберкулоза

1. Първичен туберкулозен комплекс
2. Туберкулоза на трахеобронхиалните лимфни възли
3. Хронично протичаща първична туберкулоза
4. Хематогенно дисеминирана туберкулоза
 - а) остър туберкулозен сепсис
 - б) остра милиарна туберкулоза
 - в) подостра хематогенно дисеминирана туберкулоза
 - г) хронична хематогенно дисеминирана туберкулоза

Клинични форми на вторична белодробна туберкулоза

5. Инфилтративна туберкулоза на белите дробове
 - а) тип „огнищна“ туберкулоза
 - б) кръгъл инфилтрат
 - в) облаковиден инфилтрат
 - г) тип „лобит“
6. Казеозна пневмония и бронхопневмония
7. Туберкулом (казеом)
8. Фиброзно-кавернозна туберкулоза и/или циротична белодробна туберкулоза – БК(+) положителна
9. Цироза на белия дроб – БК (-) отрицателна

Други форми на туберкулоза на дихателната система

10. Туберкулоза на горните дихателни пътища, трахеята и бронхите
11. Туберкулозен плеврит (включително плеврален емпием) и туберкулоза на плеврата

12. Туберкулоза на органите на дишането, комбинирана с ракови, професионални и групи заболявания на белите дробове

III. Туберкулоза на други органи и системи

Б. Характеристика на туберкулозния процес*

1. Локализация на измененията (засегнати белодробни полета)
2. Фази на развитие на заболяването:
 - а) прогресиращо развитие – инфилтрация, разпадане и разсейване
 - б) обратно развитие – всмукване, уплътнение, калцифициране
3. Бацилоотделяне или хистологично изследване:
 - а) с отделяне на туберкулозни бактерии – БК(+) положителна
 - б) без отделяне на туберкулозни бактерии – БК(-) отрицателна
 - в) хистологично потвърждение
 - г) резистентност на БК

В. Усложнения*

Белодробно кръвотечение, спонтанен пневмоторкс, белодробна и сърдечна недостатъчност, ателектаза, амилоидоза, бъбречна недостатъчност, бронхиални фистули и др.

Г. Остатъчни изменения след излекуване на туберкулозата

1. На органите на дишането – фиброзни, фиброзноогнищни, булозни изменения, калцификати в белите дробове и лимфните възли, пневмосклероза, цироза, плеврални сраствания, бронхиектазии, състояние след хирургична намеса и др.

2. На други органи – рбцови изменения в различни органи и последици от тези изменения, състояние след оперативни вмешателства.

В X^{ма} ревизия на Международната класификация на болестите от 2000 г. СЗО приема и частта туберкулоза на дихателната система. Основните принципи, въз основа на които тя е построена, са резултатите от бактериологичното и хистологичното изследване на болните с туберкулоза на белите дробове и другите органи и системи.

А 15. Туберкулоза на дихателната система, потвърдена бактериологично и хистологично
А 15.0 белодробна туберкулоза, потвърдена

* Отнася се за клиничните форми на туберкулозата на дихателните органи

чрез микроскопично изследване на експекторацията, със или без посявка

- Туберкулозни бронхиектазии
- Туберкулозна белодробна фиброза
- Туберкулозна пневмония
- Туберкулозен пневмоторакс

A 15.1. Белодробна туберкулоза, потвърдена само чрез посявка

A 15.2. Белодробна туберкулоза, потвърдена хистологично

A 15.3. Белодробна туберкулоза без уточняване начина на доказване

A 15.4. Туберкулоза на вътрегръдните лимфни възли, потвърдена бактериологично и хистологично

- Лимфно-възлена туберкулоза:
 - Хилусни
 - Медиастинални
 - Трахеобронхиални
 - С изключение на преценени като първична инфекция

A 15.5. Туберкулоза на ларинкса, трахеята и бронхите, потвърдена бактериологично и хистологично

- Туберкулоза на:
 - Бронхите
 - Фаринкса
 - Ларинкса
 - Трахеята

A 15.6. Туберкулозен плеврит, потвърден бактериологично и хистологично

- Туберкулозна емпиема
- Туберкулоза на плеврата
- С изключение на протичане на първична туберкулозна инфекция на дихателната система с бактериологично и хистологично потвърждение

A 15.7. Първична инфекция на дихателната система, потвърдена бактериологично и хистологично

A 15.8. Други форми на туберкулоза на дихателната система, потвърдени бактериологично и хистологично

- Туберкулоза на:
 - Медиастинум
 - Нос
 - Ринофаринкс
 - Синуси

A 15.9. Туберкулоза на дихателната система, без уточняване на локализацията, но потвърдена бактериологично и хистологично

A 16. Туберкулоза на дихателната система без бактериологично или хистологично потвърждение

A 16.0. Белодробна туберкулоза с отрицателно бактериологично и хистологично изследване

- Туберкулозни бронхиектазии
- Туберкулозна белодробна фиброза
- Туберкулозна пневмония
- Туберкулозен пневмоторакс

A 16.1. Белодробна туберкулоза без бактериологично и хистологично изследване

Всички болни, класирани в A 16.0, при които бактериологично и хистологично изследване не е правено

A 16.2. Белодробна туберкулоза без отбелязване на бактериологично и хистологично потвърждение

- Туберкулозни бронхиектазии
- Туберкулозна белодробна фиброза
- Туберкулозна пневмония
- Туберкулозен пневмоторакс
- Белодробна туберкулоза

A 16.3. Туберкулоза на вътрегръдните лимфни възли без отбелязване на бактериологично и хистологично потвърждение

- Туберкулоза на лимфните възли:
 - Хилусни
 - Вътрегръдни
 - Медиастинални
 - Трахеобронхиални
 - С изключение на: преценени като първична инфекция

A 16.4. Туберкулоза на ларинкса, трахеята и бронхите без отбелязване на бактериологично и хистологично потвърждение

- Туберкулоза на:
 - Бронхите
 - Фаринкса
 - Ларинкса
 - Трахеята

A 16.5. Туберкулозен плеврит без отбелязване на бактериологично и хистологично потвърждение

- Туберкулозен емпием
- Туберкулозен плеврит
- Туберкулоза на плеврата
- С изключение на първична туберкулозна инфекция на дихателната система

A 16.7. Първична инфекция на дихателната система без отбелязване на бактериологично и хистологично потвърждение

- Първичен туберкулозен комплекс
- Първична туберкулозна инфекция на дихателната система

A 16.8. Други форми на туберкулоза на дихателната система без отбелязване на бактериологично и хистологично потвърждение

- Туберкулоза на:

- Медиастинум
- Нос
- Ринофаринкс
- Синуси

A 16.9. Туберкулоза на дихателната система без уточняване на локализацията, без да е потвърдена бактериологично и хистологично

A 17. Туберкулоза на нервната система

A 17.0. Туберкулозен менингит

- Туберкулоза на лептоменингите
- Туберкулозен менингит (церебрален, медуларен)

A 17.1. Менингеален туберкулом

- Туберкулом на менингите

A 17.8. Други форми на туберкулоза на нервната система

- Туберкулозен абцес на мозъка
- Туберкулозен менингоенцефалит
- Туберкулозен миелит
- Туберкулозен полиневрит
- Туберкулом на главния и гръбначния мозък

■ Туберкулоза на главния и гръбначния мозък

A 17.9. Туберкулоза на нервната система без прецизиране

A 18. Туберкулоза на други органи

A 18.0. Туберкулоза на костите и ставите

- Туберкулозен:
 - Артрит
 - Мастоидит
 - Остеит
 - Остеомиелит
 - Остеонекроза
 - Синовит
 - Теносиновит
- Туберкулоза на:
 - Гръбначен стълб
 - Коляно
 - Таз

A 18.1. Туберкулоза на генитоуретралната система

- Туберкулозно възпаление на женските тазови органи
- Туберкулоза на шийката на матката
- Туберкулоза на мъжките гениталии
- Туберкулоза на бъбреците
- Туберкулоза на уретера
- Туберкулоза на пикочния мехур

A 18.2. Туберкулоза на периферните лимфни възли

- Туберкулозен лимфаденит
- С изключение на:

- Трахеобронхиална туберкулозна агенопатия
- Туберкулоза на лимфните възли – интра-торакални, мезентериални и ретроперитонеални

A 18.3. Туберкулоза на червата, перитонеума и мезентериалните лимфни възли

- Туберкулозен асцит, ентерит, перитонит

■ Туберкулоза на ануса и ректума, колона и ретроперитонеалните лимфни възли

A 18.4. Туберкулоза на кожата и подкожната тъкан

- Индуративна туберкулозна еритема
- Лупус
- Скрофолодермия
- С изключение на еритематоген лупус

A 18.5. Туберкулоза на очите

- Хориоретинит
- Еписклерит
- Иридоциклит
- Кератит
- Интерстициален кератоконюктивит
- С изключение на лупус вулгарис на клепачите

A 18.6. Туберкулоза на ушите

- Туберкулозен среден отит
- С изключение на туберкулозен мастоидит

A 18.7. Туберкулоза на надбъбречните жлези

- Болест на Адисон – с туберкулозна етиология

A 18.8. Туберкулоза на други органи

- Туберкулозен церебрален артерит
- Туберкулоза на ендокард, миокард, хранопровод, тиреоидна жлеза

A 19. Милиарна туберкулоза

Включва: Туберкулозен полисерит, дисеминирана, генерализирана туберкулоза

A 19.0. Остра милиарна туберкулоза с единствена локализация

A 19.1. Остра милиарна туберкулоза с множествена локализация

A 19.2. Остра милиарна туберкулоза без прецизиране на локализацията

A 19.8. Друга милиарна туберкулоза

A 19.9. Милиарна туберкулоза без уточняване.

Литература

1. Василева Й., Г. Ташев, Състояния и перспективи в развитието на заболяване от ТБК в България за периода 1985-2000 г., *Мед. Магазин II* 1999; 2.

Пълната библиографска справка е на разположение в издателството и може да бъде представена при поискване.